

Dick Schaap

C. De HZ 45 als plezierjacht en als varend monument

Toch plezierjacht!

Twee jaar na de dood van Jacob Koeman in 1956 werd de schuit verkocht aan de scheepswerf Gebroeders Nieuwboer te Spakenburg. In deel B van deze serie schreef ik dat het een verkoop 'onder voorwaarde' was. De botter mocht nooit worden gebruikt voor de pleziervaart, want dat zou varen op zondag betekenen.

Welnu, een jaar later verkocht de firma Nieuwboer de schuit. Niet aan een visserman, maar aan iemand die hem wilde gebruiken om er op te varen als vrijetijdsbesteding. Dus toch voor de pleziervaart. De belofte gedaan aan de familie Koeman werd hiermee duidelijk geschonden. Deze verkoop is typerend voor een maatschappelijke verandering, die zich in deze tijd heeft voltrokken. De tijd van de beroepsvisserij op het IJsselmeer is dan echt ten einde. Hun werk en ook hun zeer sobere levensstijl zijn verdwenen. Tegelijk begint er een heel andere tijd. Steeds meer Nederlanders kregen vrije tijd en ook geld om in die vrije tijd te besteden. Hiermee verscheen in de dorpen aan het IJsselmeer een leefwijze, die in scherp contrast stond met die van de vissers. Vooral in het weekeinde kan je dit duidelijk zien in de haven. Toen absolute stilte op de vissersschuiten. Voortaan druk vertier op allerlei schepen en bootjes.

De botter bijna verdwenen

Wat we weten over deze periode die nu volgt, is nogal onzeker. De botter ging van hand tot hand en de vroegere eigenaren herinneren zich niet altijd even duidelijk de feiten. De journalist Evert Bruinekool heeft in 2001 enkele personen geïnterviewd en het een en ander vastgelegd in twee artikelen in het weekblad Schuttevaer. Zelf heb ik ook direct contact gehad met enkele eigenaren.

De schuit werd in 1957 verkocht aan een zekere jonkheer De Jonge, destijds adjudant in dienst van H.M. Koningin Juliana. Nieuwboer had de botter een goede onderhoudsbeurt gegeven en er een motor in gebouwd, zodat hij zijn geld weer waard was: de prijs was f. 2.600, =. Vergelijk de verkoopprijs in 1956: f. 260, -! De familie De Jonge gaf de botter een naam: Vrouwe Cornelia. Dit was de (een) voornaam van mevrouw De Jonge. Deze naam heeft de boot behouden tot 2005. In het vooronder werd het kooibeschet verwijderd, zodat onder de plecht één grote slaapruijnte ontstond.

In de jaren zestig verkocht De Jonge de boot aan een zekere Van der Sande Bakhuis (of Meijer?) te Amstelveen. Deze verkocht het schip een aantal jaren later door aan Harry Smit, die in Muiden een verhuurbedrijf had van oude schepen, zoals tjalken en klippers, voor recreatiedoeleinden. Smit verhuurde ook veel bidders onder andere aan groepen studenten. Men noemde hem 'de bidderkoning'. In deze periode is de conditie van de botter door het onoordeelkundige en ruwe gebruik zo verslechterd, dat hij na een aantal jaren rijp was voor de sloop.

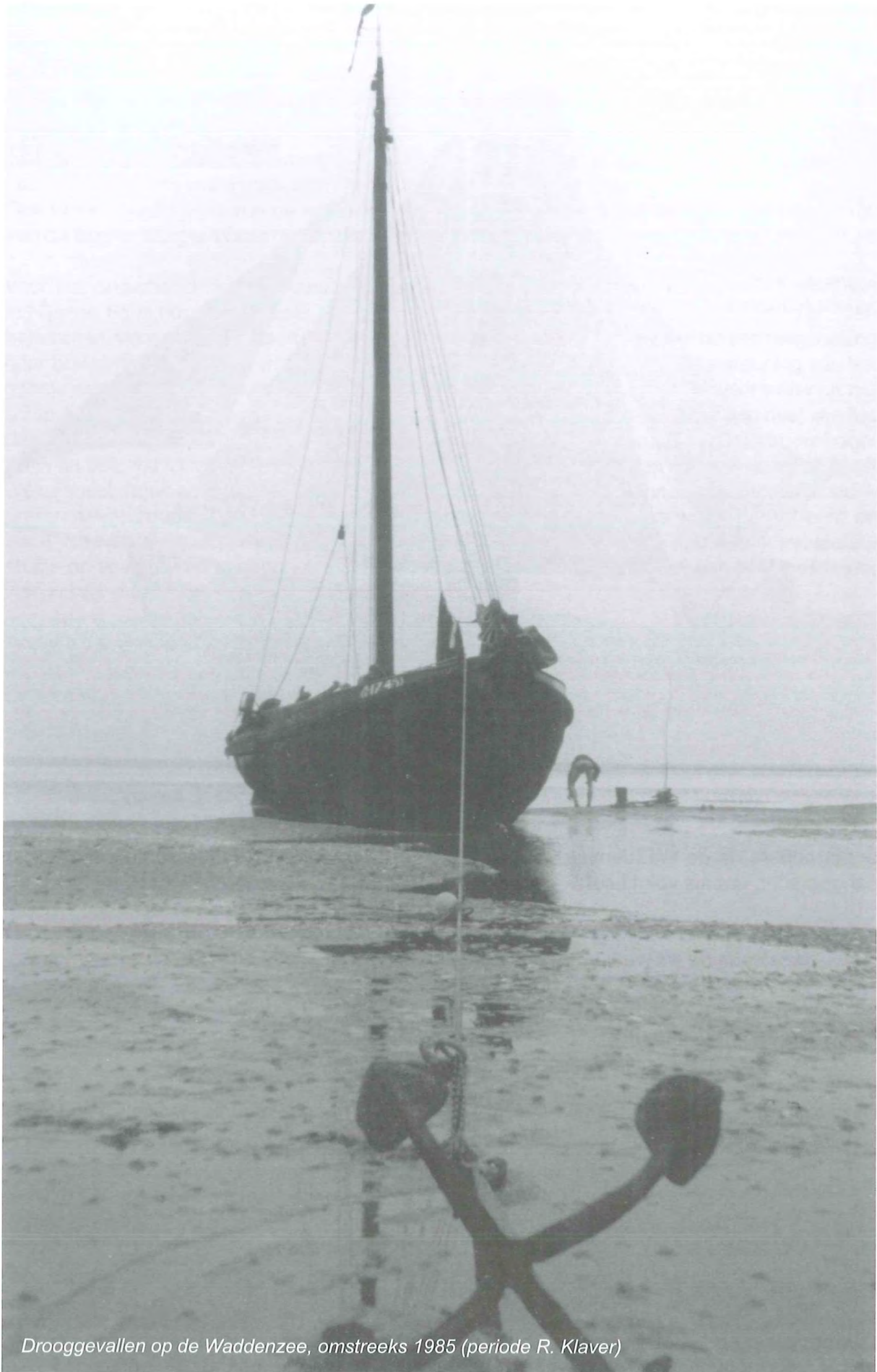
Monumentenzorg

In 1971 trof Richard Klaver uit Alkmaar de boot half gezonken aan en kocht hem om hem op te knappen. Smit vroeg er f. 8.000, - voor. Maar Klaver kreeg hem voor de helft van deze prijs, omdat er zoveel aan mankeerde. Er ontbraken een aantal losse onderdelen, onder andere een zwaard. Ook de mast was in slechte staat. Op een dekschuit werd de botter naar Spakenburg gebracht. Bij Nieuwboer kreeg de boot een eerste onderhoudsbeurt, onder andere aan de motor. Daarna ging de schuit naar Alkmaar.

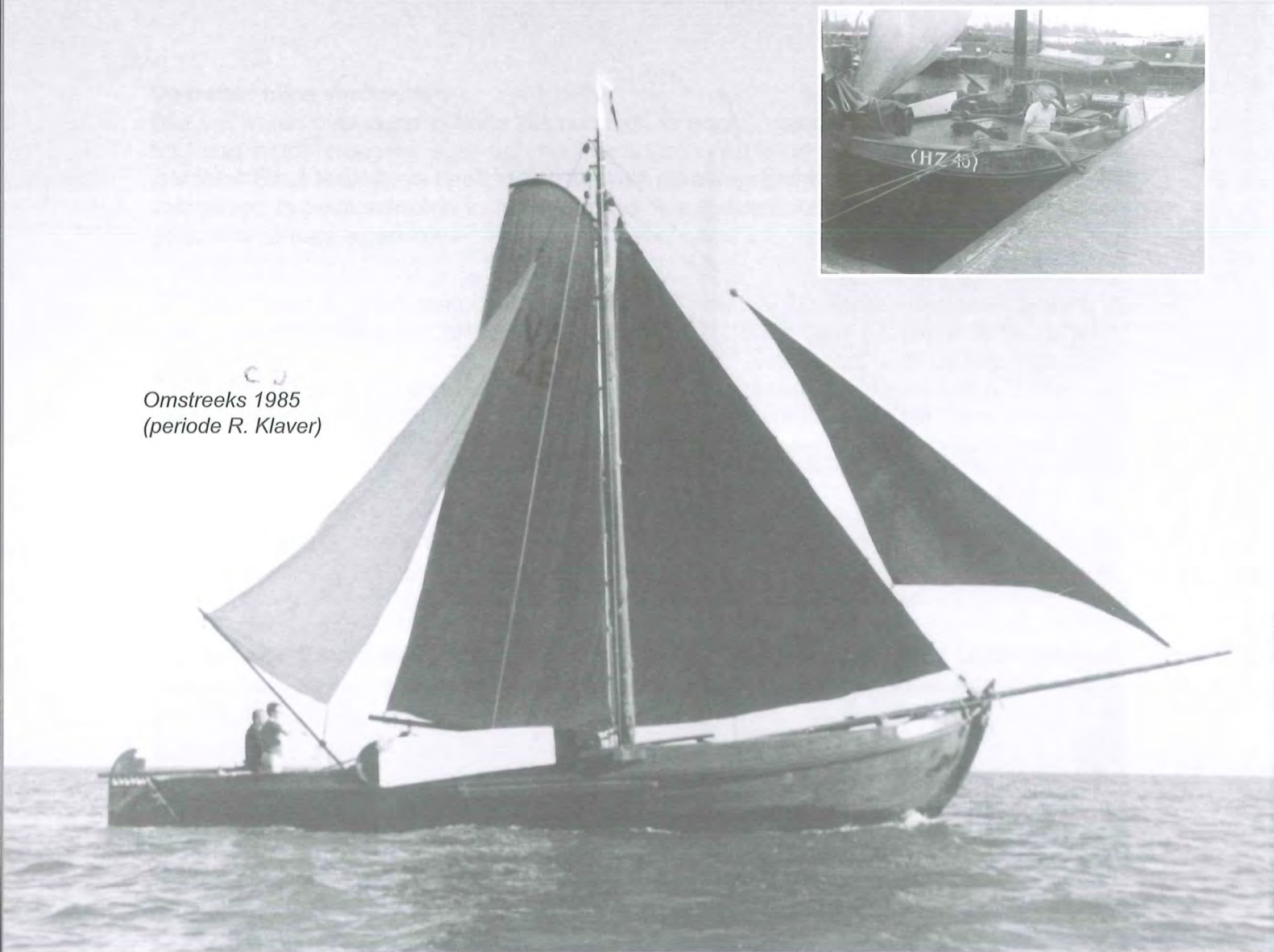
Ergens tijdens deze periode (of al in de periode Smit?) is de onderkant van de schuit doorgelogen. Er is een knik ontstaan in de kiel en het vlak. Hierdoor heeft de botter een ander aanzicht gekregen: de kromming van de boot is minder geworden, vlakker, zodat de kop lager ligt dan oorspronkelijk. Men noemt dit een zogenaamde 'kattenrug'. Een gebrek dat niet anders te verhelpen zou zijn, dan door het geheel vernieuwen van de spanten en de huidgangen. De schuit had overigens altijd al een zeer lage achterkant (of 'geveegde kont'). Volgens insiders hadden meer bidder van gebroeders Schaap dit kenmerk, bijvoorbeeld de BU 33. Janus Kok, de scheepsbouwer, had aan Jacob Koeman al eens aangeboden om dit te verhelpen, maar zijn vader was daar tegen.

In de tien jaren na deze aankoop heeft Klaver, samen met zijn broer, de boot op de wal gehad en werd er uitgebreid gerestaureerd. Ongeveer de gehele huid en bijna alle spanten zijn vernieuwd. Zij deden dit naar hun beste weten, maar volgens Klaver nogal amateuristisch. Juist in deze jaren groeide de kennis over bidders en ontstond: vereniging 'Bidderbehoud'. Deze vereniging richt zich onder andere op het bevorderen van de kennis over het onderhoud, de restauratie en het verantwoorde gebruik van zgn. varende monumenten. Gaandeweg, zeker bij de volgende eigenaar, is deze kennis ook toegepast bij het onderhoud van onze bidder.

Begin jaren tachtig brachten de Klavers de boot weer in de vaart. Zij voeren er mee tot 1991,



Drooggevallen op de Waddenzee, omstreeks 1985 (periode R. Klaver)



Omstreeks 1985
(periode R. Klaver)

(inzet) Met Dick Schaap in de haven van Muiden, 1987 (periode R. Klaver)

onder andere op de Waddenzee. In deze tijd werd er op het vooronderdeurtje een gedicht aangebracht, dat als volgt luidt:

*“Varen op vier winden,
en steeds de vis weer vinden,
dat is vissers werk.
Halen, vieren van het net
de vangst dan in de bun gezet
en terug naar Huizens kerk”*

Deze tekst werd gedicht door een kennis van Klaver en is dus niet oorspronkelijk van Huizer vissers.

De periode Weisenbach

De volgende eigenaar was Piet Weisenbach uit Bunschoten. Hij ruilde in 1991 zijn Staverse jol met de Zuidwalbotter van Klaver. Weisenbach en zijn vrouw Lydia zijn zich steeds bewust geweest van de monumentale waarde van het schip. Het onderhoud aan zo'n oud schip moet daarom voldoen aan hoge eisen. Hout, ook het eikenhout waaruit een botter is gemaakt, is vergankelijk. Steeds zijn er onderdelen die vervangen moeten worden. Alles is handwerk. Daarom is het onderhoud een zeer kostbare zaak. Subsidie voor de particuliere eigenaar van een varend monument is er nauwelijks. Weisenbach heeft éénmaal f. 300,- ontvangen voor

het vervangen van delen van de achterkant, de zogenoemde kont van het schip. Een bijdrage die via de vereniging Botterbehoud kwam van het Prins Bernhard Cultuurfonds.

De kostenfactor is ook een reden geweest om met andere botterbezitters in Spakenburg en Bunschoten te komen tot het oprichten van de 'Stichting tot exploitatie en behoud van Spakenburger Bidders'. Een stichting waarin Piet Weisenbach steeds een belangrijke rol heeft gespeeld. Via deze stichting wordt ook de verhuur van bidders in Spakenburg zo geregeld dat alle botterbezitters evenredig delen in de opbrengsten van verhuur.

Ook Weisenbach verhuurde de schuit regelmatig aan groepen. Vaak kreeg hij daarbij de hulp van de Spakenburger Willem Blokhuis als schipper.

Voor het onderhoud heeft Weisenbach vooral gebruik gemaakt van scheepswerf Langman in Nijkerk. Hij is nog steeds zeer tevreden met de manier waarop deze firma de botter heeft behandeld. Voor het onderhoud worden bij Langman de oude schepen niet op een langshelling naar boven gesleept, maar aan wal getakeld, uiteraard met voldoende ondersteuning van het gehele schip tegen doorbuigen. Dit takelen gaat uiterst langzaam, omdat er veel water uit het schip moet weglopen. Een botter heeft namelijk een grote holle ruimte onder een deel van het dek. In deze ruimte komt water binnen door kleine gaten in de bodem. Dit water stroomt door tot in de bun, in Huizen'trog' genoemd, waarin de vis levend gehouden kon worden. Zelf heeft Weisenbach nooit echt met de schuit gevist. 'Als ik de botter had kunnen houden, dan had ik graag meegedaan met de visserijdagen in Workum, waar met bidders wordt geprobeerd de oude vistechnieken, zoals het 'kuilen', weer te leren', zegt hij nu. 'Dan had ik ook het laatste stukje originele uitrusting aangebracht: de beide kuilogen aan stuur- en aan bakboordzijde, vlak achter de steven'.

Het is vooral door de grote toewijding van de Weisenbachs dat de schuit nu in nagenoeg originele staat is. Voor een goed begrip: al het hout is in de loop der jaren vervangen, op één ligger na. Deze spant vlak achter de mastbank is zo goed als verrot en is uit curiositeit



Tijdens wedstrijd op het Gooimeer, 1993 (periode P. Weisenbach)



Piet Weisenbach aan het roer, 1997

behouden. Maar Piet Weisenbach kreeg enkele jaren geleden problemen met zijn gezondheid en besloot de botter te verkopen. Het liefst aan een eigenaar in de plaats waar het schip thuis hoort, in Huizen! Een heel goed voornemen. Want hiermee is de enige Huizer botter, waarmee ook echt jarenlang is gevist, behouden gebleven voor Huizen.

Weer thuis

Zodoende stond eind 2004 een advertentie in het blad 'Tagrijn', het orgaan van de vereniging Botterbehoud:

Te koop Zuiderzee botter de HZ 45. Bouwjaar 1892 bij Schaap in Huizen. De botter verkeert in goede staat. Nieuwe motor en nieuwe keerkoppeling. Motor Yanmar, 45 PK. Zeilen in goede staat. Voor informatie

Er werd gereageerd, vanuit Huizen, maar onder andere ook uit Vollenhove. Er werd gesproken over een prijs. Vooral door toedoen van de zeer actieve secretaris van de al bestaande Stichting Vrienden van de Huizer botter, de heer Jan Kos, werd een plan opgesteld tot aankoop door de gemeente Huizen van een tweede 'gemeentelijke' botter. De eerste botter van de gemeente, de 'Janus Kok – HZ 108', werd steeds vaker verhuurd en men vond daarom de aankoop van een tweede botter nodig en verantwoord. Taxatie volgde en op 7 juli 2005 besloot de gemeenteraad tot aankoop van de HZ 45. Een cultureel gezien zeer wijs besluit, waarmee een prachtig stuk geschiedenis van Huizen veilig is gesteld. Het kostte de gemeente een bedrag van vele tienduizenden euro's. De gemeente Huizen heeft aan de Stichting Vrienden van de Huizer Botter het beheer over de nieuwe botter in handen gegeven. Via deze stichting is de botter te huur voor dagtrips.

De overdracht van de HZ 45 op vrijdag 8 juli 2005 werd verricht door het zetten van handtekeningen onder de verkoopakte door wethouder Jaap Kos van de gemeente Huizen



Jaap Kos tekent de overdracht in Huizen, 2005

en Piet Weisenbach. Dit gebeurde op de kade van de Oude Haven in Huizen. Aan de handeling was een feestelijke intocht van de schuit voorafgegaan en een bijeenkomst in het nabij gelegen restaurant.

Een Huizer botter met de respectabele leeftijd van 103 jaar was na bijna 50-jarige afwezigheid weer thuis gekomen. Hopelijk krijgt hij in Huizen nog een lang en waardig leven als varende monument.

Leersum, november 2006



Bijeenkomst ter gelegenheid van de overdracht in 'De Huizer Haven', 2005

Bronnen voor deel C:

- HZ 45, een eervolle botter, door Evert Bruinekool, artikel in Weekblad Schuttevaer, 11 augustus 2001.
- Gesprekken met de heren R. Klaver te Dirkshorn en P. Weisenbach te Bunschoten.
- Artikelen in diverse Huizer bladen in 2005.

In de haven van Huizen, 2005

